

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060106

DOM
2020-06-03
Stockholm

Mål nr
M 5495-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, mellandom 2019-04-12 i mål nr M 1105–17, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. T E

2. I G

Ombud för 1 och 2: Advokat B A

Motparter

1. Luleå kommun, 971 85 Luleå

2. Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå

3. Kallax va-förening BGV

SAKEN

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för bortledande av grundvatten och markavvattning på fastigheten X i Luleå kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens mellandom och förklarar att en kommuns skyldigheter enligt lagen (2016:412) om allmänna vattentjänster inte hindrar att tillstånd ges till en vattenverksamhet som innebär att behovet av vattenförsörjning i det planerade bostadsområdet tillgodoses genom en enskild anläggning.

Dok.Id 1573347

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

T E och I G ansökte hos mark- och miljödomstolen om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till bl.a. grundvattenuttag för att försörja ett planerat bostadsområde med dricksvatten. Mark- och miljödomstolen bedömde att det, med hänsyn till kommunens skyldigheter enligt 6 § lagen (2006:412) om allmänna vatten-tjänster, LAV, inte fanns lagliga förutsättningar att ge ett sådant tillstånd och med-delade en mellandom i enlighet med detta ställningstagande.

T E och I G har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bifalla deras ansökan om tillstånd till bl.a. grundvattenuttag och anfört i huvudsak följande: Mark- och miljödomstolen har inte prövat om en allmän va-anläggning behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Utredningen i målet visar inte att det finns något sådant behov. Under arbetet med att ta fram en detaljplan har det stått klart att området inte är aktuellt för inkorporering i en allmän va-anläggning. Entreprenörer måste kunna förlita sig på den va-plan som beslutats.

Luleå kommun har inte angett någon inställning till T Es och I Gs ändringsyrkande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har angett som sin inställning att den planerade bebyggelsen är av sådan karaktär att den omfattas av 6 § LAV och att det därmed är tveksamt om det finns förutsättningar att meddela tillstånd till den sökta vatten-verksamheten.

Kallax va-förening BGV har yrkat ersättning för eventuella kostnader föranledda av den planerade förändringen av markförhållandena.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

T Es och I Gs ansökan ska prövas enligt miljöbalken utifrån sitt innehåll och förutsättningarna på platsen. Prövningen innefattar en bedömning av om bortledning av grundvatten och markavvattning enligt ansökan kan tillåtas med hänsyn

till verksamhetens påverkan på människors hälsa och miljön. Att kommunen enligt 6 § LAV i vissa fall kan vara skyldig att tillgodose behovet av vattenförsörjning eller avlopp inom ett område saknar betydelse vid denna prövning. Mark- och miljödomstolens mellandom har lett till att ansökningen inte har prövats i sak. Mellandomen ska därför ändras på det sätt som framgår av domslutet.

Kallax va-förening BGV:s ersättningsyrkande får hanteras av mark- och miljödomstolen i samband med målets återupptagande.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast 2020-07-01

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand och Ingrid Åhman, referent, tekniska rådet Ingrid Johansson samt hovrättsrådet Ralf Järtelius.

Föredragande har varit Leonard Örner.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

MELLANDOM
2019-04-12
meddelad i
Umeå

Mål nr M 1105-17

PARTER

Sökande

1. T E

2. I G

Motparter

1. Luleå kommun
971 85 Luleå

2. Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå

SAKEN

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för bortledande av grundvatten och markavvattning på fastigheten Luleå X; nu fråga om mellandom

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen fastställer att det, med hänsyn till kommunens skyldigheter enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, inte finns förutsättningar att meddela ett tillstånd till en vattenverksamhet som innebär att behovet av vattenförsörjning i det planerade bostadsområdet tillgodoses genom en enskild anläggning.

Målet i övrigt förklaras vilande i avvaktan på att denna mellandom vinner laga kraft.

Dok.Id 319796

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00

E-post: mmd.umea@dom.se
www.domstol.se, Info om vår
personuppgiftsbehandling:
www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta
oss

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

BAKGRUND

På fastigheten X norr om Kallax by i Luleå kommun planeras ett bostadsområde som omfattar 29 villatomter. För att ordna vattenförsörjning till bostäderna har fastighetsägarna T E och I G ansökt om tillstånd till grundvattenuttag ur två uttagsbrunnar och två ersättningsbrunnar samt anordnande av anläggningar för detta. T E och I G har samtidigt ansökt om tillstånd till markavvattnings på och vid fastigheten.

Sedan målet kungjorts har bl.a. närboende invänt mot företaget och hänvisat till kommunens skyldigheter enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV). Mark- och miljödomstolen har härefter väckt frågan om avgörande genom mellandom utan huvudförhandling av den i domslutet angivna frågan. T E och I G, Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) och Luleå kommun har förelagts att yttra sig i frågan.

VAD PARTERNA HAR ANFÖRT

T E och I G

Luleå kommun har varit tydlig med att den vill att vatten och avlopp för det planerade bostadsområdet ordnas lokalt eftersom ingen planerad kapacitetsökning på ledningsnäten i det området är planerad i närtid. Sökanden avser därför att ordna med vattenförsörjning och avloppslösning lokalt.

Eftersom kommunen har fokuserat sina planerade va-satsningar till områden där den aktuella detaljplanen inte ingår är det inte rimligt att invänta en kommunal lösning på frågan. Det resonemang som förts tillsammans med kommunen för att ändå kunna medge fortsatt bebyggelse i Sörbyarna och det aktuella området har lett fram till en va-lösning som blir gemensam för hela området i enlighet med ansökan. Lösningen är beprövad på andra orter i Sverige och driftsätts, bevakas och underhålls av servicetekniker. Av det kommunen och länsstyrelsen anfört framgår att dessa anser att föreslagen lösning är bra och att det är möjligt att ge tillstånd i enlighet med ansökan.

Länsstyrelsen

För att kommunens skyldighet enligt 6 § LAV ska föreligga krävs att vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas i ett större sammanhang och att det ska vara påkallat med hänsyn till människors hälsa eller miljön. Enligt praxis innebär uttrycket ”i ett större sammanhang” ett antal av 20-30 fastigheter som utgör en någotsånär samlad bebyggelse. Detta antal kan dock minskas om bebyggelsen ligger så samlad att sanitära synpunkter i högre grad gör sig gällande.

Den planerade bebyggelsen utgörs av ca 30 bostäder som ska försörjas av en gemensam vattentäkt och ett reningsverk. Tomterna är förhållandevis små och bebyggelsen kommer att ligga så samlad att länsstyrelsen bedömer att det inte är möjligt för de blivande boende att ordna sin va-försörjning genom separata anläggningar. Eftersom det krävs en samlad va-lösning för området med hänsyn till hälsoaspekten är länsstyrelsens uppfattning att 6 § LAV gäller för detta område.

Under förutsättning att de blivande boende föredrar att ordna försörjningen av vattentjänster på egen hand och denna anläggning drivs på ett sådant sätt att risker eller olägenheter för människors hälsa inte uppstår, anser länsstyrelsen att det är möjligt att ordna detta genom en enskild va-anläggning som ägs och drivs gemensamt. Länsstyrelsen konstaterar dock att området ännu inte är exploaterat och att det inte går att utesluta att det kan uppstå en situation som innebär att kommunen kan bli tvungen att överta ansvaret för va-försörjningen.

Luleå kommun

Det planerade bostadsområdet omfattas inte av kommunens skyldigheter enligt 6 § LAV. Kommunfullmäktige beslutade 2015-12-14 om inriktningsbeslut för prioritering av utbyggnadsordning för bostäder och arbetsplatser. Beslutet kan sammanfattas med en precisering och konsekvensbeskrivning av kommunens kommande utbyggnad och investeringar i vatten- och avloppsnätet för att främja bostäder och verksamheter.

”I syfte att öka och effektivisera förtätningen inom stadsbygden föreslås utbyggnad av VA-kapacitet för Hertsöheden och Hertsöfältet innan resterande delar av Björnsbyn samt Rutvik genomförs. Konsekvensen av den föreslagna prioriteringsordningen är att Rutvik, Sunderbyn, Gammelstad, del av Björnsbyn och Sörbyarna inte kommer omfattas av större kommunala investeringar i vatten och avlopp under de kommande 10 åren.”

Detaljplanen för del av X innefattas i Sörbyarna enligt beslutstexten.

I beslutets konsekvensbeskrivning kan också utläsas att:

”Utanför verksamhetsområdet för vatten och spill, i områden där VA-kapacitet saknas, kan under denna period inte några ytterligare anslutningar göras. Enskilda vatten- och avloppsanläggningar för ett eller flera hushåll kan ge möjlighet att åstadkomma ny bebyggelse i dessa områden. Det innebär att den enskilda fastighetsägaren, alternativt samfälligheten, ansvarar för anläggande, drift och underhåll av de enskilda vatten- och avloppsanläggningarna. Avloppsanläggningarnas utformning och placering prövas enligt miljöbalken. Bedömning kring lämpliga bebyggelseområden prövas därefter på sedvanligt sätt genom förhandsbesked, bygglov och i detaljplaner enligt Plan- och bygglagen.”

Utifrån detta fattade beslut kan därmed utläsas att kommunen inte har för avsikt att infoga denna kommande exploatering i det kommunala verksamhetsområdet.

Kommunen har arbetat fram ett förslag till va-plan som för närvarande finns på remiss hos länsstyrelsen. Preliminärt beslutsdatum för va-planen är oktober 2018. Va-planen fastställer plan för utbyggnad av det allmänna vatten- och avloppsledningsnätet fram till år 2030. Underlag för planen utgörs av en omfattande analys av dagens va-situation i totalt 120 områden utanför dagens verksamhetsområde. Tre områden har föreslagits ingå i utbyggnadsplanen fram till 2030. Det område som avses i ansökan (X) har klassificerats som bevakningsområde och föreslås således inte ingå i utbyggnadsplanen.

DOMSKÄL

6 § LAV har följande lydelse.

Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och

2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Med en *allmän va-anläggning* avses, enligt 2 § LAV, en va-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt LAV.

Om vattenförsörjning eller avlopp behöver ordnas i ett större sammanhang är det alltså kommunen som har en ovillkorlig och omedelbar skyldighet att tillgodose behovet genom en kommunal anläggning. Det är inte möjligt för kommunen att befria sig från det ansvaret genom att hänvisa till enskilda lösningar, oavsett hur ”frivilliga” dessa lösningar är i det enskilda fallet (jfr bl.a. prop. 2005/06:78 s. 26 ff., 41 ff. och s. 135 f., Miljööverdomstolens dom den 5 juli 2010 i mål M 2350-10, Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 mars 2012 i mål M 2403-11 samt Qviström, Vattentjänstlagen s. 43 f.). Med ”ett större sammanhang” brukar avses en samlad bebyggelse som omfattar åtminstone 20-30 tomter, eller i vissa fall ett mindre antal (se bl.a. a. prop. s. 42 och Qviström, Vattentjänstlagen, s. 47 f. m. hänv.).

En viss tidsutdräkt med att bygga ut en allmän va-anläggning kan accepteras, bl.a. under förutsättning att utbyggnaden sker i enlighet med en av kommunen antagen utbyggnadsplan (17 § LAV, jfr bl.a. va-nämndens beslut den 17 oktober 2012, BVa 64). Som mark- och miljödomstolen förstår saken kan en sådan plan emellertid inte medföra att en längre tidsutdräkt än några enstaka år blir godtagbar, och kommunen kan definitivt inte befria sig från sitt ansvar enligt 6 § LAV genom att upprätta en plan för den närmaste tioårsperioden och hänvisa till att det aktuella området inte finns med i den planen.

Enligt mark- och miljödomstolens mening är det planerade bostadsområdet på fastigheten X av en sådan storlek och karaktär att det utlöser kommunens skyldigheter enligt 6 § LAV. Det är alltså Luleå kommuns skyldighet att ordna vattenförsörjning till det planerade bostadsområdet. Frågan är då vad detta betyder

för möjligheten att få tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till en enskild vattenanläggning som ska uppfylla samma behov.

Bestämmelserna om kommunalt huvudmannaskap för gemensamma va-lösningar måste anses bygga på tanken att ett sådant huvudmannaskap bäst tillgodoser bl.a. hänsyns- och hushållningsreglerna i miljöbalken (jfr a. prop. s. 26 ff.). Enligt mark- och miljödomstolens mening är det inte förenligt med den ordning som gäller – och således inte heller med miljöbalken – att lämna tillstånd till en enskild dricksvattentäkt som endast är avsedd att användas i avvaktan på att kommunen fullgör sina skyldigheter att förse området med dricksvatten. Att kommunen har förklarat sig avse att fortsätta underlåta att fullgöra dessa skyldigheter under många år framåt kan inte föranleda någon annan bedömning.

Mark- och miljödomstolen anser alltså att det inte, med hänsyn till kommunens skyldigheter enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, finns lagliga förutsättningar att meddela ett sådant tillstånd till grundvattenuttag som T E och I G har ansökt om. Mark- och miljödomstolen ska därför meddela en mellandom med denna innebörd. Mellandomen bör få överklagas särskilt och målet i övrigt ska förklaras vilande tills denna dom har vunnit laga kraft.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (MMD-01)

Överklagande senast den 3 maj 2019.

Kristina Johnsson

Patrik Södergren

Camilla Wolf-Watz

I domstolens avgörande har deltagit rådmännen Kristina Johnsson (ordförande) och Patrik Södergren (referent), tekniska rådet Camilla Wolf-Watz samt den särskilda ledamoten Stefan Marklund.